

REGISTERBLAD

Namn och datum: Magnus Martinsson (redigerat 9-2-1999)

Område av riksintresse för naturvård i Gotlands län

Områdesnummer: **NRO09006**

Områdesnamn: **SÖDRA FÅRÖ**

Kommun: Gotlands

Kartblad: 7J NO och SO Mittpunkt: 7J 4j 12

Areal: 2 350 ha varav 2 305 ha land och 45 ha vatten

Naturgeografisk region: 14 c Gotland

Naturvetenskaplig kust- och havsregion: IV - Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag:

Agrara kulturlandskapsregioner:

Landskapsform: Slätt med lägre relativ höjd än 20 m.

Riksvärde

klapperfält, strandvallar		flora
odlingslandskap	alvar, betad skog, annan öppen utmark, buskrik utmark	flora
	allmogeåkrar	flora
våtmarkskomplex	topogent kärr	flora
		fauna

Värdeomdöme: Klapperfältet vid Brajdaursvik är Gotlands största och mest välutbildade. Högmossen på Ryssnäs är en av de få bildningar av denna typ som finns på Gotland. Klinten öster om Häjdsviken är den bästa lokalen vid studier av det startigrafiska led som kallas Ryssnäskalksten. Inom hållmarksområdet uppvisar berggrunden en för Gotlands del ovanligt välutbildad glacial skulptur. Området har en rikt sammansatt fågelfauna, vad gäller både häckande och rastande arter. Flera arter är av riksintresse.

Området utgörs av ett utpräglat beteslandskap och hela 1 571 hektar, eller 67% av ytan upptas av naturliga betesmarker. Dessa marker har lång kontinuitet och hyser mycket höga naturvärden. Den naturtyp som beteslandskapet på Fårö uppvisar står inte att finnas någon annanstans på Gotland, och inte heller i övriga landet. Förekomst av flera ovanliga arter såsom honungsblomster, avarönn, hartmansstarr, kärrnycklar, klätt, råglosta och luddvicker. Unika tallbestånd med träd av mycket hög ålder.

Området har stora botaniska värden. Förekomsten av kärrnycklar, lövängarna, Fårös största lövområde och högmossen är några av de mest påtagliga. Limmorträsk är ett stort topogent kärr med en av Gotlands största myrvidder. I området finns även en värdefull flora och fauna.

Huvudkriterier:

- A. Kustavsnittet utgör ett av de mest välutbildade och orörda på Gotland. Utmärkta geologiska studielokaler.
- C. Skogsbeten med gammal och senvuxen tall. Värdefulla lövmarker med gamla ekar och hässlen.
- D. Rik fågelfauna med flera arter av riksintresse. Har utgjort ett av de viktigaste häckningsområdena för dvärgmå. Av riksintresse även från botanisk synpunkt.
- E. Storslagen kust. Gotlands största klapperfält.

Stödkriterier: Storlek, mångformighet, helhet, kontinuitet, representativitet.

Förutsättningar för bevarande: Att områdets karaktär av relativt oexploaterat landskap kan bibehållas. Områdesplanens intentioner följs. Att fårbetet bibehålls.

Områdets värden reduceras av ytterligare dikningar eller andra ändringar av vattenförhållandena eller om attraktionsbefrämjande anläggningar lokaliseras till detta störningskänsliga område. Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledningar, vägdragningar.

Bevarandet av våtmarkernas värde kräver att områdets hydrologi skyddas mot dränering, vattenreglering, dämning och torvtäkt. Avverkning av sumpskogar, skogar på fastmarksholmar och i kantzoner kan skada naturvärdena.

Limmorträsk har värdet av våtmarkskomplex och topogent kärr. I området finns även en värdefull flora och fauna.

Säkerställande: Enligt kommunens områdesplan för Fårö (antagen 1983) skall särskild hänsyn tas till områdets egenart. Området är till största delen upptaget i planen som område där nybebyggelse normalt inte skall tillåtas.

Klass 1-område i Länsstyrelsens sammanställning över områden med värdefull natur (Länsstyrelsen 1984).

I området finns naturreservatet Verkegarde, beslut 12-11-1998, ett 30 hektar stort skogsbete med gammal och grov tall.

Dämbaträsk omfattas av utökat strandskydd 100 m.

Området ingår i område av riksintresse för friluftsliv nr I 1 Fårö. Ingår i Länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (objekt nummer 4-2, 4-3) och i nationell bevarandeplan för odlingslandskapet (objekt nummer I8001 4-1--6, 16--18, 113--114, 118, 121, 142--144, 164, 166--169, 172--173, 178, 180).

Området ingår i Nationell Bevarandeplan för Odlingslandskapet, NBO, område nr I8001.

Verkegarde (29 ha) är Natura2000-område (Beslut 1998-12-22).

Områdets huvuddrag: Limmorträsk ligger i en bred dalgång som sträcker sig i nord-sydlig riktning. I öster begränsas denna dalgång av markant uppstickande berggrundspartier, som ligger som kullar skilda från varandra av mer eller mindre tydliga dalar. Dessa kullar har brant västsida, ofta utbildad som en lodrät klint eller som en genom glacial erosion avrundad klint. Kullområdets morfologi är helt präglad av inlandsisens erosion. Kullarna har formen av mycket stora rundhällar, och dalgången har en glaciellt

rundad skulptur. Berggrundspartiet 1 km nordnordväst om Dämba byggs upp av revkalksten, och här förekommer raukartade partier. Hela området intas av kuperad hållmark som är glest trädbevuxen. Ett fåtal mindre våtar förekommer.

Kustavsnittet är det geologiskt mest välutbildade på Gotland. Strandvallssystemen är karakteristiska. Brajdauren torde vara Gotlands största klapperfält. Låga klintar med raukpartier förekommer vid Norderholm, Suderholm och vid södra delen av Strandakersvik. Områdets många små våtmarker, bl a Hyluvät (SMHI S 641946-169703), är belägna på olika höjd, något som är vetenskapligt intressant.

Vegetationen är mångformig och präglas av magra tallhedar med inslag av små agmyrar, sjöar, lövängar och öppna alvar- och klapperstensområden i mosaik. Vid Dämbaträsk (SMHI S 642048-169705) och norr om Limmorträsk ligger odlade marker. På Ryssnähalsvön i söder finns en högmosse och en vattenrik kalkkälla. Limmorträsk är sänkt och intas numera av väldiga agfält med videbuskage. I anslutning till den f d sjön växer kärnnycklar och svärdkrissla. Dämbaträsk är vegetationsfattig förutom i den norra delen, där bladvassar breder ut sig.

För fågellivet är området kring Limmorträsk viktigast. Här är häckfågelfaunan rik med arter som trana, småfläckig sumhöna, kornknarr, rosenfink och höksångare. Vissa år har brun kärnhök häckat här.

Området hyser ett tallbestånd som är unikt i ett sydsvenskt perspektiv. Här finns ett stort antal mycket stora och gamla tallar. Flera av dessa miljöer är nyckelbiotoper.

För friluftslivet har området främst sitt värde genom sin skönhet, lämplighet för strövtåg och förutsättningar för geologiska och ornitologiska studier. Representativt odlingslandskap med lång kontinuitet och stort inslag av naturbetesmarker i form av havsstrandäng, alvar, annan öppen utmark, och betad skog. Vanliga vegetationstyper är alvarhed av fårsvingelalvartyp, alvarhed av örtrik ängshavretorräng, fuktäng av kalktyp, fuktäng av högstarrtyp och torräng av fårsvingeltyp. Bitvis art- och individrika växtsamhällen i naturbetesmarkerna med arter som honungsblomster, avarönn, hartmansstarr, kärnnycklar, klätt, råglosta och luddvicker.

Anmärkningar: VMI-ID: 7J4J01

Referenser:

Gotlands kommun, 1995: *Vision Gotland 2010*.

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1984: *Värdefull natur på Gotland*.

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1986: *Sjöinventering*.

Länsstyrelsen i Gotlands län, 1993: *Program för bevarande av odlingslandskapets natur- och kulturmiljövården*.

Martinsson, M., Nordin, M., 1991: *Ängs- och hagmarker på Gotland. Del 1, Fårö*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Martinsson, M., 1997: *Våtmarker på Gotland*. –Länsstyrelsen i Gotlands län.

Naturvårdsverket, 1996: *Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet*. Stockholm.

Skogsvårdsstyrelsen, 1998: *Nyckelbiotopsregistret*.